

Klima- og miljøverndepartementet
Deres ref: 18/364-10

Oslo 20.6.2018

Høringsbesvarelse: Regionreformen - ny forskrift om myndighet mv etter kulturminneloven og overføring av andre oppgaver

Norsk Forening for Fartøyvern takker for muligheten til å komme med høringsbesvarelse til høringen – regionreformen – om ny forskrift om myndighet mv etter kulturminneloven og overføring av andre oppgaver. Vi vil fokusere på fartøyvern i vår besvarelse.

Innledning

Norsk Forening for Fartøyvern støtter Stortingets beslutning om at forvaltningen av vernet fartøy overføres fra Riksantikvaren til fylkeskommunene. Vi mener dette fører til større nærhet mellom fylkeskommunene og de lokale flytende kulturminnene, bedre samarbeid mellom fylkeskommunen og de lokale frivillige, samt høyere kunnskap i fylkeskommunene om fartøyvern. Men man bør være seg bevisst at forvaltningen blir dyrere, slik Norges Museumsforbund skriver i sitt hørings svar, ved overføring til fylkeskommunene.

Samtidig er det også viktig at Riksantikvaren har et overordnet nasjonalt ansvar for fartøyvernpolitikken, at de har forvaltningsmyndighet for flytende kulturminner av nasjonal karakter, samt at de må ha mulighet til å overta saker fra fylkeskommunene hvis det er nødvendig. Dette fordi Riksantikvaren besitter høy fagkompetanse når det gjelder fartøyvern på et overordnet nasjonalt plan som vanskelig kan finne sted på regionalt nivå. Slik vil ikke fartøyvernet bli svekket ved overføring til regionene.

Overføring til fylkeskommunene

Norsk Forening for Fartøyvern mener overføring av oppgaver innen fartøyvernet til fylkeskommunene vil føre til mer nærhet mellom fylkeskommunene og de flytende kulturminnene. Dette vil være en fordel for fartøyvernet. Vi ser for oss at fylkeskommunens rolle som samfunnsutvikler vil styrkes og kulturminnene vil få større lokal og regional forankring. Fylkeskommunene vil få høyere kompetanse når det gjelder fartøyvern.

Men det finnes også fartøyvernprosjekter av høy nasjonal verdi – for eksempel DS HESTMANDEN, et nasjonalt krigsminnesmerke over krigsseilerne – som vi ser kan bli for store og ressurskrevende, både økonomisk, teknisk og vernefaglig, til at ansvaret bør bli lagt til en region. Videre er det en del fartøyer som ikke har noen klar regional tilknytning. Det er viktig at forvaltningsansvaret for disse fartøyene blir avklart.

Det har også de siste årene vært stor forskjell mellom fylkeskommunene når det gjelder forvaltning og interesse for fartøyer. Noen fylker har kompetanse og interesse i forhold til fartøyvern. Andre fylker viser liten interesse, og bevilger heller ikke midler til fartøyvern. På grunn av dette er det eiere som har valgt å flytte fartøy til annet fylke enn der det egentlig hører hjemme. Vi ønsker derfor øremerkete midler til fartøyvern i hver fylkeskommune.

En forutsetning for overføring av fartøyvern i tillegg til midler er at kompetanse blir bygd opp i regionene. Viktige kompetansemiljøer er fartøyet selv, fartøyvernsentrene og Riksantikvaren. Vi ønsker midler til kurs og opplæring fra kompetansemiljøet til regionene. Regionene må være aktive i forhold til forvaltningen av fartøyvern.

Bedre samordning kreves

Fartøyvern har stort potensiale innen **regional utvikling, verdiskaping, fagopplæring** med mer. Regionene vil kunne se fartøyvern i større grad som et ledd i for eksempel regional utvikling, steds- og byutvikling. Dette krever imidlertid bedre samordning mellom forvaltningsnivåene stat, region og kommune:

- Fartøy er avhengig av havnefasiliteter (kaiplass, lager). **Kommunalt nivå** vil kunne legge til rette for at verna og freda fartøy får bedre vilkår lokalt, f.eks. gratis havnefasiliteter og gode vilkår for frivillige. Dette er viktig å sikre i ny havne- og farvannsløp. **Regionalt nivå** kan bidra til f.eks. samordning med reiseliv.
- **Statlig nivå** vil fortsatt være viktig for å utvikle nasjonale planer og ivareta kommunikasjon opp mot andre statlige etater som f.eks. Sjøfartsdirektoratet.

Samtidig er det viktig å opprettholde forståelsen av fartøy og andre kulturminners **egenverdi**, uavhengig av de økonomiske sammenhengene de kan inngå i regionalt. Vi minner om – slik Norges Museumsforbund gjør – at fylkeskommunene må ta ansvaret med å forplikte seg til å forvalte kulturarv på en forsvarlig måte slik Riksantikvaren i dag gjør.

Vedlikehold må sikres

Et fartøy som er satt i stand og restaurert med offentlige midler må sikres vedlikeholdsmidler. Hvis ikke vil fartøyet raskt forfalle, og det vil være mer kostbart å sette det i stand igjen. Videre må fylkeskommunene få tilført midler til drift av vernede fartøy for å sikre at de kan drive trygg seilas og formidling.

I dag går en svært liten del av tilskuddsmidlene fra Riksantikvaren til drift og vedlikehold. For mange av fartøyene er det imidlertid avgjørende med støtte for å kunne dekke relativt store

faste årlige kostnader. Særlig gjelder dette fartøy som ikke, eller i begrenset omfang, driver passasjerbefordring.

Nasjonal verneplan for fartøy dokumenterer et behov som ikke er dekket inn gjennom dagens tilskudd over statsbudsjettet. Her ber vi om at post 74 Fartøyvern økes slik at det også er mulig å støtte drift og vedlikehold. Behovet i verneplanen var satt til ca. 100 mill. kr i 2014, mens posten i dag er på ca. 61 mill. kroner.

Fylkeskommunene må få tilført øremerkete midler som sikrer drift og vedlikehold av vernete fartøy ut over bevilgninger til istandsetting.

Formidling

Fartøyene utgjør en stor og til en viss grad uutnyttet ressurs både innen historieformidling og regional utvikling. Riksantikvaren støtter i liten grad formidling av fartøyenes historie og drift. Med større grad av felles forvaltning på regionalt nivå for museum og kulturminnevern, ber vi om at det blir økte ressurser til formidling av fartøy og kulturminnevern. Dette er viktig for å skape forståelse for fartøyenes historie og funksjon. I tillegg er det viktig for å opprettholde og skape interesse generelt for vernefeltet.

Norsk Forening for Fartøyvern ønsker derfor økt innsats og fokus på formidling og økt koordinering mellom museum og kulturminnevern.

Riksantikvaren må fortsatt ha nasjonale oppgaver

Riksantikvarens fartøyvernpolitikk er basert på Nasjonal verneplan for fartøy 2010-2017 (er under rullering nå, ny planperiode går fram til 2023). For å sikre at Norge klarer å bevare et representativt utvalg fartøy som kulturminner er det viktig at Riksantikvaren fortsatt er ansvarlig for dette planarbeidet og fortsetter med Nasjonal verneplan for fartøy. Behovet for nasjonal plan på dette vernefeltet blir ikke mindre gjennom en oppgaveoverføring til regionene. Fraværet av en nasjonal plan er at flåten av flytende kulturminner blir svekket under overføring av fartøyvern til regionene.

Ikke bare for drift og vedlikehold som nevnt er det viktig å øke nivået på Kap. 1429 Riksantikvaren, Post 74 Fartøyvern opp på 100 millioner kroner, men også for å nå nasjonale mål og få ferdigstilt verneflåten på en effektiv måte. Dette gir kontinuitet og forutsigbarhet slik at igangsatte prosjekter blir ferdige, og hindrer tap av viktige kulturminner.

Uforutsigbarhet fører til at prosjektene blir dyrere enn antatt. Opptrappingsplanen er dokumentert i *Nasjonal verneplan for fartøy*:

https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/176911/1/fartoy_verneplan.pdf

Nasjonal likebehandling viktig

Norsk Forening for Fartøyvern mener det er viktig at Fylkeskommunene får gode økonomiske rammer for kompetanseoverføringen slik at man sikrer nasjonal likebehandling og kvalitet av fartøyvernet uavhengig av kommune. Dette krever langt mer enn det Riksantikvaren klarer seg med sine 2 ansatte på fartøyvernfeltet. Det er derfor viktig at Fylkeskommunene også får overført kapasitet i form av stillinger.

Det er også verdifullt at det ved eventuell listeløsning (nasjonale vs. regionale flytende kulturminner) inviteres flere fagmiljøer inn sammen med Riksantikvaren for å formulere kriterier for om kulturminnet er av nasjonal art eller ikke, slik Norges Museumsforbund foreslår. Dette sikrer likebehandling og at flere fagmiljøer blir hørt. Nøytrale kriterier kan peke mot kulturminner som er knyttet til representative, viktige og sentrale hendelser.

Riksantikvarens rett til å overta oppgaver støttes

Norsk Forening for Fartøyvern støtter Riksantikvarens rett til å overta saker fra fylkeskommunene til beste for fartøyvernet. Riksantikvaren har opparbeidet seg solid fagkompetanse på fartøyvern og bør derfor ha rett til å overta saker hvor de mener at fartøyvernet er mangelfullt eller blir sviktet.

I tillegg mener vi det er en god løsning at Riksantikvaren fortsatt skal ha fredningsmyndighet, ha forvaltningsansvaret for verneflåten, ha myndighet til å gi pålegg om tvangsmessig tilbakeføring, samt ha myndighet for flytende kulturminner av særlig stor nasjonal verdi, i tillegg til å være klageinstans når det gjelder fylkeskommunale vedtak. Dette er også viktig for å beholde etatens verdifulle fagkompetanse og fagmiljø. Riksantikvaren må derfor være øverste myndighet. Vi må sikre at fartøyvernet ikke blir svekket ved overføring til regionene.

Fartøyvernets frivillige

De frivillige er bærebjelken i fartøyvernet. Fartøyvernet handler derfor også om å legge til rette for frivillig arbeid. Vi har nevnt gratis kaiplass og andre havnefasiliteter for å gi de frivillige gode rammevilkår og henviser til vårt høringssvar til forslag til ny havne- og farvannslov hvor vi påpeker følgende:

«Det er også viktig med forståelse for det frivillige arbeidet og at det legges til rette for dette med blant annet, som nevnt, gratis havnefasiliteter. Frivillighet betyr mye både for lokalsamfunnet, for den enkelte og for bevaringen av flytende kulturminner.

Å måtte betale dyrt for ulike havnefasiliteter, ikke ha rett på kaiplass og generelt dårlige rammevilkår bidrar ikke til å styrke det lokale frivillige arbeidet i fartøyvernet,

men å svekke det, noe også Riksantikvaren påpeker i Nasjonal verneplan for fartøy. Rett til havnefasiliteter (kaiplass, skur på land, tekniske fasiliteter) er helt avgjørende for om frivillige krefter makter å verne om vår flytende kulturarv, sier Riksantikvaren.»

Vi frykter også at fartøyvernet vil lide da havners inntjening prioriteres fremfor fartøyvern og kystkultur. Vi ser at punkt 2.3 i høringsforslaget til ny havne- og farvannslov gir kommunale eiere mulighet til å ta ut utbytte fra overskuddet i havnevirksomheten og bruke på andre formål. Dette ønsker vi å advare mot:

«Havnen kan fort bli et foretak hvis formål kun er å tjene penger. De verneverdige båtene kan bli fortrenget til fordel for store cruiseskip og/eller til fordel for flytebrygger for fritidsbåter, slik vi ser i Tvedestrand havn hvor fartøyvernere mener at næringsliv blir prioritert fremfor kystkultur: <http://norsk-fartoyvern.no/2018/06/tvedestrand-prioriterer-naeringsliv-fremfor-kystkultur/>

Dette forslaget gir kommunene reell innflytelse på de områdene hvor kommunen har interesser, noe som er forståelig. Dermed er det også svært viktig med et større fokus på nettopp at de kommunale eierne må være sitt sektoransvar bevisst i forhold til kulturminner og at de må:

- *verne om vår flytende kulturarv*
- *bedre tilgjengeligheten i havnen for flytende kulturminner, samt*
- *skaffe gode rammevilkår for frivillige i fartøyvernet.*

*Vi ber derfor om at **flytende kulturminner** kommer inn under behov som havnevirksomheten må dekke på linje med drift, vedlikehold, utbedring og utbygging før eventuelt utbytte fra overskudd kan bli tatt ut.»*

Vi vil for øvrig henviser til hele vår vedlagte høringsbesvarelse til ny havne- og farvannslov hvor vi peker på det vi opplever som farer for fartøyvernet i forslaget, som manglende mottakplikt, bortfall av statlige og utpekte havner, samt at vi mener at havnene må ta bedre hensyn til våre flytende kulturminner.

I tillegg er rekrutteringsgrunnlaget til det frivillige fartøyvernet blitt endret, da færre har maritim bakgrunn fordi færre har maritime jobber. Dette krever tettere oppfølging og opplæring av de frivillige som gjør dem i stand til å bevare etter antikvariske prinsipper. Det er derfor nødvendig med midler til også opplæring, formidling, kurs og annet for disse. Vi mener Fartøyvernssentrene – og fartøyene selv – spiller en viktig rolle her.

Oppsummering

Fartøyvernet må ikke blir svekket under overføring til regionene. For å sikre et fortsatt godt og aktivt fartøyvern ved overføring av oppgaver innen fartøyvernet til fylkeskommunene er det viktig å:

- overføre fartøyvernkompetanse og ikke minst kapasitet til fylkeskommunene
- gi fylkeskommunene gode økonomiske rammer for denne overføringen av kompetanse og kapasitet (stillinger)
- gi Riksantikvaren ansvar for flytende kulturminner av nasjonal verdi
- gi Riksantikvaren rett til å ta over fartøyvernsaker fra Fylkeskommunene, samt være klageinstans når det gjelder fylkeskommunale vedtak
- gi Riksantikvaren ansvar for den fredete flåten, inkl. pålegg om tvangsmessig tilbakeføring
- bedre koordineringen mellom forvaltningsnivåene stat, fylkeskommune og kommune for fartøyvernets beste
- øke innsats og fokus på formidling av og i fartøyvernet og øke koordinering mellom museene og kulturminnevernet
- øke forståelsen for fartøyets egenverdi
- overføre øremerkete midler til fylkeskommunene som sikrer istandsetting, drift og vedlikehold av vernete fartøy
- sikre gode rammevilkår for fartøyvernets frivillige, som gratis havnefasiliteter og opplæring i bevaring etter antikvariske prinsipper.

Med vennlig hilsen

(sign.)
Hedda Lombardo
generalsekretær
Norsk Forening for Fartøyvern

(sign.)
Kari Anne Flaa
rådgiver
Norsk Forening for Fartøyvern

Vedlegg:

Norsk Forening for Fartøyverns høringsbesvarelse til forslag om ny havne- og farvannslav.